

TA'LIM VOSITALARI SIFATIDA FOTOARXIVLAR

Istamov Javohir

*Mirzo Ulug'bek nomidagi O'zbekiston Milliy universiteti tarix fakulteti
tarixshunoslik, manbashunoslik va tarixiy tadqiqot usullari yo'nalishi*

Annotatsiya: Ushbu maqola ta'lim jarayonida fotoarxivlarni samarali vosita sifatida qo'llash masalasiga bag'ishlangan. Maqolada fotoarxiv tushunchasi, ularning turlari va ta'lim jarayonidagi o'rni batafsil tahlil qilinadi. Fotoarxivlar tarixiy voqealar, shaxslar va madaniy hayotni vizual tarzda aks ettiruvchi materiallar sifatida o'quvchilarning qiziqishini uyg'otadi, darslarni interaktiv va qiziqarli qiladi. Shuningdek, fotoarxivlar yordamida talabalar mustaqil izlanishlar olib borish, tarixiy manbalarni tahlil qilish va amaliy ko'nikmalarini rivojlantirish imkoniyatiga ega bo'ladi. Maqolada pedagogik tajribalar asosida fotoarxivni darslarda qo'llashning samarali metodlari, jumladan vizual prezentatsiyalar, guruh ishlari, qiyoslash va tahlil mashg'ulotlari keltirilgan. Shu bilan birga, maqolada fotoarxivlardan foydalangan holda o'quvchilarning tarixiy tafakkuri va o'rganish motivatsiyasini oshirish usullari ham yoritilgan. Ushbu tadqiqot ta'lim jarayonida vizual materiallarni integratsiya qilish va tarixiy ta'lim sifatini oshirishga qaratilgan amaliy tavsiyalarni ham o'z ichiga oladi.

Kalit so'zlar: elektron arxiv, ta'lim vositasi, raqamli texnologiya, ilmiy manba, ma'lumotlar bazasi, innovatsion ta'lim, interaktiv metod.

Аннотация: Данная статья посвящена использованию фотоархивов в образовательном процессе как эффективного средства обучения. В статье подробно рассматриваются понятие фотоархива, его виды и роль в обучении. Фотоархивы, представляя исторические события, личности и культурную жизнь в визуальной форме, привлекают внимание учащихся и делают уроки интерактивными и интересными. Использование фотоархивов способствует развитию у учащихся навыков самостоятельного исследования, анализа исторических источников и практических умений. В статье представлены педагогические методы эффективного применения фотоархивов на занятиях, включая визуальные презентации, групповые работы, сравнение и анализ материалов. Также рассматриваются способы повышения исторического мышления и мотивации к обучению с использованием фотоархивов. Работа содержит практические рекомендации по интеграции визуальных материалов и повышению качества исторического образования.

Ключевые слова: электронный архив, средство обучения, цифровые технологии, научный источник, база данных, инновационное образование, интерактивные методы..



Annotation: This article is devoted to the use of photo archives as an effective educational tool in the learning process. It provides a detailed analysis of the concept of photo archives, their types, and their role in education. Photo archives, presenting historical events, personalities, and cultural life in a visual form, attract students' attention and make lessons interactive and engaging. Using photo archives helps students develop skills in independent research, analysis of historical sources, and practical competencies. The article presents pedagogical methods for effectively applying photo archives in lessons, including visual presentations, group work, comparison, and analysis of materials. It also discusses ways to enhance historical thinking and learning motivation through the use of photo archives. The study includes practical recommendations for integrating visual materials and improving the quality of history education.

Keywords: photo archive, educational tool, historical information, visual materials, interactive lesson, pedagogical methods, independent research, historical thinking.

Fotoarxivlar ta'lim jarayonida vizual vosita sifatida keng qo'llaniladigan samarali pedagogik resurs hisoblanadi. Ular tarixiy voqealar, shaxslar va madaniy hayotni vizual tarzda aks ettirish orqali o'quvchilarning e'tiborini jalb qiladi va darslarni interaktiv qiladi. Fotoarxivlar yordamida talabalar nafaqat tarixiy voqealarni yaxshiroq tushunadi, balki voqealar va shaxslar faoliyatini vizual tarzda tasavvur qilish orqali tarixiy tafakkurini rivojlantiradi. Ta'lim jarayonida interaktiv va vizual materiallardan foydalanish samaradorlikni oshiradi, talabalarni mustaqil izlanishlar olib borishga rag'batlantiradi va amaliy ko'nikmalarini shakllantiradi.⁷

Fotoarxiv tushunchasi — bu tarixiy fotosuratlar, hujjatli suratlar, jurnal va kitoblardagi illyustratsiyalar to'plami bo'lib, ularning asosiy maqsadi ma'lumotni vizual tarzda yetkazishdir. Fotoarxivlar turlicha bo'lib, tarixiy voqealarni, shaxslarni yoki madaniy hayot ko'rinishlarini aks ettiruvchi materiallarni o'z ichiga oladi. Tarixiy voqealar fotosuratlarini urushlar, siyosiy hodisalar va ijtimoiy harakatlarni tasvirlaydi, shaxslar fotosuratlarini esa tarixiy shaxslar, davlat arboblari, olimlar va madaniyat vakillarining hayotini aks ettiradi. Madaniy va ijtimoiy hayot suratlarini esa me'moriy obidalar, bayramlar va an'anaviy hayot ko'rinishlarini o'quvchilarga yetkazadi. Fotoarxivlar o'quvchilarning vizual xotirasini rivojlantiradi, darslarni qiziqarli qiladi va tarixiy kontekstni yaxshiroq tushunishga yordam beradi.

Ta'lim jarayonida fotoarxivlardan foydalanish bir nechta pedagogik vazifalarni bajaradi. Vizual materiallar tarixiy ma'lumotlarni tushunishni osonlashtiradi, o'quvchilar voqealarni matn orqali emas, balki ko'rib, muhokama qilishi va tahlil qilishi mumkin. Fotoarxivlar darslarni interaktiv qiladi, o'quvchilar bilan guruh ishlari, muhokama va tahlil mashg'ulotlarini tashkil etishda vosita bo'lib xizmat qiladi.

⁷ Axmedov A., Ta'limda vizual materiallardan foydalanish, Toshkent, 2020.



Shuningdek, fotoarxivlar yordamida talabalar mustaqil izlanish olib borish, tarixiy manbalarni tahlil qilish va o'z fikrini asoslash ko'nikmalarini rivojlantiradi. Bu jarayon o'quvchilarning tarixiy tafakkurini oshiradi va voqealarni vaqt va kontekst bo'yicha taqqoslashga o'rgatadi. Fotoarxivlarni darslarda qo'llashning samarali usullari turlicha. Tarixiy voqealarni fotosuratlar orqali taqdim etish vizual prezentatsiyalarni yaratishda foydalidir. Talabalar guruhlariga bo'linib, fotosuratlar asosida tahlil va taqqoslash ishlarini bajaradi, bu esa ularning mantiqiy fikrlashini va mustaqil qaror qabul qilish qobiliyatini rivojlantiradi. Shuningdek, fotosuratlarni bir-biri bilan solishtirib, tarixiy kontekstni aniqlash va sabab-natija munosabatlarini tahlil qilish metodlari qo'llaniladi. Talabalar fotoarxiv materiallarini tahlil qilib, referat yoki taqdimot tayyorlaydi, bu esa ularning mustaqil izlanish ko'nikmalarini yanada mustahkamlaydi.⁸

O'zbekiston maktablarida va oliy ta'lim muassasalarida fotoarxivdan foydalanish bo'yicha amaliy tajribalar mavjud. Tarix fanidan darslarda arxiv fotosuratlarini taqdim etish orqali talabalar voqealarni yaxshiroq eslab qoladi, shaxslar va hodisalarni vizual tarzda tasavvur qiladi. Bundan tashqari, fotosuratlar yordamida talabalar tarixiy tafakkurini rivojlantiradi, mustaqil izlanish va guruh ishlari orqali fikrlarini asoslab o'rganadi. Fotoarxivlar darslarni interaktiv va qiziqarli qiluvchi vosita sifatida o'quvchilarning motivatsiyasini oshiradi, ta'lim sifatini yaxshilashga yordam beradi.

Shunday qilib, fotoarxivlar ta'lim jarayonida samarali pedagogik vosita sifatida katta ahamiyatga ega. Ular o'quvchilarning diqqatini jalb qiladi, tarixiy ma'lumotlarni vizual tarzda etkazadi, mustaqil izlanish va tahlil ko'nikmalarini rivojlantiradi. Fotoarxivlardan foydalangan holda darslarni interaktiv qilish, talabalar tarixiy tafakkurini oshirish va ta'lim sifatini yaxshilash mumkin. Shu bilan birga, pedagogik amaliyotda fotoarxivlarni samarali qo'llash bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqilishi va ular tizimli ravishda o'quv jarayoniga kiritilishi zarur. Fotoarxivlardan foydalanish talabalarni mustaqil izlanishga yo'naltiradi. Talabalar fotosuratlar asosida tarixiy tafsilotlarni aniqlash, voqealarni tahlil qilish va o'z fikrlarini asoslash imkoniyatiga ega bo'ladi. Bu esa nafaqat tarixiy bilimni mustahkamlaydi, balki ilmiy tadqiqot va analitik ko'nikmalarni rivojlantiradi. Misol uchun, Toshkentdagi maktablarda fotoarxiv materiallari bilan o'tkazilgan darslarda o'quvchilar guruhlariga bo'linib, fotosuratlar orqali voqealarni tahlil qilganlar va har bir guruh o'z natijalarini taqdim etgan. Bu jarayon interaktiv metodni qo'llash orqali talabalar faoliyatini maksimal darajada oshirishga yordam beradi.⁹

Fotoarxivlarning ta'limdagi samaradorligi nafaqat tarixiy ma'lumotlarni vizual tarzda etkazish bilan chegaralanmaydi. Psixologik tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, vizual materiallar o'quvchilarda diqqatni jamlash va xotirani mustahkamlashga ijobiy

⁸ Karimov B., Fotoarxivlar va tarixiy ta'lim, Fan va Ta'lim, 2019.

⁹ Shokirov M., Amaliy tajribalar asosida tarixiy darslar, Toshkent, 2022, b. 34–38.



ta'sir qiladi. Masalan, fotosuratlarini ko'rish orqali o'quvchilar matnga qaraganda ma'lumotni 1,5 baravar tezroq eslab qoladi. Shu bois, tarixiy fotosuratlar o'quvchilarni faollikka undovchi vosita sifatida ishlatiladi, chunki ular ko'rish orqali voqealarni o'zida tasavvur qiladi va muloqot jarayonida muhokama qilinadi. Shuningdek, fotoarxivlar kognitiv o'rganish nazariyasi nuqtai nazaridan ham samarali. Fotosuratlar orqali o'quvchilar ma'lumotni vizual va semantik tarzda kodlaydi, bu esa bilimni uzoq muddatli xotirada saqlash imkonini oshiradi. Bu xususiyat tarix fanini o'rgatishda ayniqsa muhim, chunki tarixiy voqealar, shaxslar va kontekstlar ko'pincha murakkab va ko'p qavatli bo'ladi¹⁰

Shu bilan birga, pedagogik tajribalar shuni ko'rsatadiki, fotoarxivlardan foydalangan holda o'quvchilar ijtimoiy va madaniy hissiyotlarni ham rivojlantiradi. Masalan, tarixiy fotosuratlarini tahlil qilish jarayonida talabalar o'sha davr odamlarining hayoti, qiyinchiliklari va yutuqlarini his qiladi, bu esa tarixni faqat faktlar majmuasi sifatida emas, balki insoniy tajriba konteksti sifatida o'rganishga yordam beradi.

Fotoarxivlarni ta'lim jarayonida samarali qo'llash bo'yicha amaliy tavsiyalar: vizual materiallarni mavzu doirasida tizimli ravishda tanlash, interaktiv metodlar bilan birlashtirish (guruh ishlari, muhokama, tahlil), raqamli fotoarxivlarni integratsiya qilish, tarixiy hikoya yaratish, madaniyatlararo taqqoslash metodlarini qo'llash. Shu yo'l bilan fotoarxivlar darslarni qiziqarli qiladi, talabalarni faol qiladi va ta'lim sifatini sezilarli darajada oshiradi.¹¹

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Ahmedov A., Karimov B., Pedagogical Methods of Using Photo Archives in Education, Tashkent, 2022, p. 65–75.
2. Paivio A., Dual Coding Theory and Education, Psychology Press, 2021, p. 40–50
3. Shokirov M., Amaliy tajribalar asosida tarixiy darslar, Toshkent, 2022, b. 34–38.
4. Smith J., Comparative Historical Analysis Using Visual Sources, History Education Review, 2020, vol. 12, no. 2, p. 60–70.
5. UNESCO, Digital Archives in Education, Paris, 2022, p. 15–22.

¹⁰ Paivio A., Dual Coding Theory and Education, Psychology Press, 2021, p. 40–50

¹¹ Ahmedov A., Karimov B., Pedagogical Methods of Using Photo Archives in Education, Tashkent, 2022, p. 65–75.

